

Reactie Coöperatie ZWN op het voorstel van wet van Kamerlid De Hoop houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot toevoeging van bepalingen ten behoeve van gelijke kansen in het onderwijs

Hierbij willen we reactie geven op het voorstel van wet zoals hierboven vermeld is. We zullen ons eerst even voorstellen. Deze reactie is opgesteld door de bestuurder van de Coöperatie ZWN, die tevens bestuurder is van de aangesloten leden. De leden werken heel sterk samen, maar zijn niet gefuseerd en in formeel juridische zin éénpitter. In de Coöperatie ZWN zijn 8 reformatorische scholen vertegenwoordigd in het basisonderwijs. Deze scholen zijn aangesloten bij de VBSO als besturenorganisatie. De scholen zijn:

- De Ds. Gisb. Voetiuschool te Andel (04CN)
- De Joos van Larenschool te Arnemuiden (00IM)
- De Ds. Pieter van Dijkeshoel te Bruinisse (21NL)
- De Dr. C. Steenblokschool te Goes (04AM)
- De Ds. G. Voetiuschool te Katwijk (23EN)
- De Koningin Julianaschool te Sint Philipsland (07CO)
- De Rehobothschool te Stavenisse (07CN)
- De Ds. D.L. Aangeenbrugschool te Terneuzen (07NE).

Deze reactie begint met een inleiding, waarna ingegaan wordt op de vier nieuwe opdrachten aan de wetgever. Er wordt afgesloten met twee conclusies.

Inleiding

‘Een groot goed’ noemt Kamerlid De Hoop de vrijheid van onderwijs in de memorie van toelichting bij zijn wetsvoorstel. De basisscholen die aangesloten zijn bij de Coöperatie ZWN – ervaren die vrijheid inderdaad als zodanig. We hebben daarom met meer dan gewone belangstelling kennis genomen van de plannen om artikel 23 van de Grondwet gedeeltelijk te moderniseren. We zullen vanuit een positieve grondhouding het initiatiefvoorstel van De Hoop becommentariëren. Wij danken de initiatiefnemer dat hij anderen en ons daartoe via deze internetconsultatie in de gelegenheid stelt.

We zijn het met De Hoop eens dat het bijzonder onderwijs van waarde is en dat het voor ouders en kinderen in de toekomst mogelijk moet blijven een school te kiezen die aansluit bij hun pedagogische en levensbeschouwelijke visie en voorkeur.

Met de initiatiefnemer ervaren wij verantwoordelijkheid voor goed onderwijs voor *alle* kinderen in ons land. Ongeacht hun achtergrond gunnen wij iedere leerling met hem ‘een mooie toekomst.’

Vrijheid van onderwijs

De vrijheid van onderwijs – zoals vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet – kan volgens de initiatiefnemer ‘worden misbruikt om 1) scholen te stichten die niet optimaal aan de toekomst van kinderen werken en 2) door kinderen te weigeren die op een bepaalde school onderwijs zouden willen genieten.’

In reactie daarop wil De Hoop aan de uitgangspunten van artikel 23 opdrachten voor de wetgever toevoegen:

- a) Een recht op onderwijs;
- b) Een acceptatieplicht;
- c) Gelijke kansen, volledige ontplooiing;

d) Een burgerschapsopdracht.

In de memorie van toelichting stelt de initiatiefnemer enerzijds dat hij geen wijzigingen wil aanbrengen in de bestaande uitgangspunten van artikel 23, maar aan de onderwijsvrijheid stelt hij wel nieuwe beperkingen 'met het oog op de kwaliteit (...) [en het] bevorderen van kansengelijkheid.' Onzes inziens is dat onverenigbaar: óf je handhaaft de uitgangspunten, óf je beperkt de vrijheid. Een combinatie van die twee is onzes inziens niet goed mogelijk.

Sowieso achten wij het innerlijk tegenstrijdig om een vrijheidsrecht toekomstbestendig te maken door hem te begrenzen en een dwangmaatregel (de acceptatieplicht) in te voeren.

In het navolgende gaan we achtereenvolgens in op de vier nieuwe opdrachten aan de wetgever.

Ad a) Een recht op onderwijs

Een nieuw lid 1 verankert het recht op onderwijs voor ieder kind. Het onderwijs dient naar de mening van De Hoop 'te draaien om de kinderen en niet om de onderwijsaanbieders.' De belangen van de onderwijsvragers worden daarom centraler gesteld. De vastlegging van het recht op onderwijs in de Grondwet 'verkleint de kans op ongefundeerde inbreuken maximaal', aldus de initiatiefnemer.

Wat we zien is dat er een fundamenteel andere keuze wordt gemaakt, die 'het perspectief van de Grondwet en de wetgever verandert', aangezien 'niet langer de bekostigde instellingen in relatie tot de wetgever centraal staan [i.c. de school], maar het perspectief van het kind'?

Het perspectief is vanuit onze bijzondere scholen dat ouders het recht hebben om een school te zoeken voor hun kind. Scholen hebben de mogelijkheid om rondom ouderpopulaties die een specifiek soort onderwijs voorstaan een onderwijsaanbod te doen. In de praktijk is vaak de kerk of zijn de kerken de samenbindende factor voor de definitie van de ouderpopulatie. Juist in die vorm komt het kind tot het meest veilig opgroeien: als gezin, kerk en school zich samen geroepen weten om het kind eenduidig op te voeden en te onderwijzen. Dit vindt zijn neerslag in de grondslag van de school. Vanuit dat fundament kan een kind fasegewijs de verdere samenleving tegemoet treden in het VO en verder.

We vragen ons af welk probleem de voorgestelde omkering oplost en of er dan geen andere zaken in het geding komen, zoals de verbinding tussen gezin, kerk en school. Daarmee wordt de hechtheid van de opvoeding en het onderwijs onzes inziens juist ondergraven!

Daarnaast wordt in voorgestelde omkering verondersteld dat de kinderen zelf uiteindelijk zeggenschap hebben over naar welke school zij gaan. Natuurlijk is dit waar vanaf dat ze 18 jaar zijn geworden. Maar in de basisschool leeftijd hebben ouders volledige verantwoordelijkheid over de keuzes die door en voor kinderen gemaakt worden. Dus door het geven van het recht aan het kind, wordt het recht van ouders ingeperkt. Dat lijkt ons geen goede zaak, omdat in keuzes dan minder zaken als levenswijsheid en -ervaring worden betrokken, omdat kinderen die niet hebben. Keuzes worden dan volledig op het gevoel gemaakt.

Verder wordt deze omkering ook lastiger voor ontwikkelingen als bijvoorbeeld regionalisering. Juist in deze regionalisering worden afspraken gemaakt tussen schoolbesturen om leerlingstromen zo effectief mogelijk te kunnen bedienen. Als het leerrecht bij kinderen komt te liggen, kan de stabiliteit in een regio op de tocht komen te staan. Effecten zoals het krijgen van een nieuw schoolgebouw zouden dan nog meer invloed op leerlingaantallen kunnen krijgen dan nu.

Tegelijkertijd: wanneer dit het directe speerpunt wordt van overheidsbeleid en onderwijswetgeving, wordt een belangrijke stap overgeslagen. Natuurlijk is begrijpelijk dat de vraag wordt gesteld waarom artikel 23 op dit moment niet expliciet spreekt over de kinderen. En het spreekt voor zichzelf dat de kinderen ook bij de overheid in beeld zijn als de "uiteindelijk belanghebbenden" van het onderwijs.

Maar dat de schoolbesturen het primair aanspreekpunt zijn van de overheid – ook in (grond)wetgeving – is niet voor niets. De overheid is immers niet direct verantwoordelijk voor het onderwijs omdat de staat geen school is. De school is rechtstreeks verantwoordelijk voor het goede onderwijs aan de kinderen, omdat deze instelling ook precies daarvoor is ingericht: de werkwijze, regels, vakkennis, beroeps-waarden en –normen zijn binnen de onderwijsinstelling allemaal pedagogisch / onderwijskundig van aard en gericht op het onderwijs aan de kinderen. De overheid werkt anders want dat is een juridische instelling met heel andere expertise en werkwijze. Juist in het belang van de kinderen moet de overheid zich daarom beperken tot het aanspreken van de onderwijsinstelling, met respect voor diens expertise en identiteit. Het rechtstreeks centraal stellen van de kinderen in de onderwijswetgeving heeft het risico van kortsluiting of mismatch. De onderwijsinstelling is de onmisbare intermediair in dit onderdeel van de rechtsstaat. De scholen hebben zelf een rechtstreekse verantwoording richting ouders en kinderen. De overheid benoemt de randvoorwaarden en faciliteert.

Zeker moet elk kind onderwijs kunnen krijgen, en in dat opzicht is er natuurlijk geen bezwaar tegen het opnemen van het recht op onderwijs in artikel 23. Het bovenstaande betekent echter ook dat de onderwijswetgeving niet meer dan nu het geval is zich op het kind moet richten.

Ad b) Een acceptatieplicht

Bij het recht op onderwijs hoort volgens de initiatiefnemer een acceptatieplicht. 'Een recht op onderwijs verliest immers waarde als scholen kinderen kunnen weigeren op levensbeschouwelijke gronden. Toch is dat nu zo.'

De Hoop wil ook voorkomen dat bijzondere scholen kinderen te weigeren of te selecteren of basis van oneigenlijke gronden, als extra zorg.

Segregatie

De Hoop acht het problematisch dat leerlingen met uiteenlopende achtergronden (etnisch, sociaaleconomisch, religieus/levensbeschouwelijk) elkaar minder vaak op school en in de klas tegenkomen. Dit drukt de sociale kwaliteit van het onderwijs.

Oorzaken van segregatie:

- *Huisvesting/Woonsegregatie*
- *Eigen keuzes van ouders, leerlingen en studenten*
- *Belemmeringen opgeworpen door scholen die leerlingen ontmoedigen/verhinderen zich in te schrijven? De memorie van toelichting bij het wetsvoorstel beschrijft dat onderwijsaanbieders de toegankelijkheid van het bestel – en daarmee de gelijke kansen van onderwijsvragers – negatief beïnvloeden doordat zij de schooldeur naar eigen inzicht kunnen openen dan wel sluiten.*
- *Profilering door scholen*

De Onderwijsraad beschrijft in haar rapport "Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel. Stand van educatief Nederland 2019" (pag. 146-147): 'Ouders, leerlingen en studenten hebben

vaak een voorkeur voor scholen waar de leerlingen of studenten een vergelijkbare achtergrond hebben. In het funderend onderwijs gaat het daarbij vooral om segmentering naar opleidingsniveau van ouders. (...) Ook naar inkomen en etnische achtergrond vindt segmentering plaats. Zowel in het primair als het voortgezet onderwijs neemt de segmentering naar opleidingsniveau en inkomen in grote delen van het land toe. Er zijn echter wel grote verschillen tussen gemeenten en scholen. Etnische segmentering neemt af, hoewel leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond nog altijd vaak naar een school met andere leerlingen met een migratieachtergrond gaan, vooral in de steden. Verschillen in de samenstelling van de leerlingenpopulatie vertalen zich ook in verschillen in schoolprestaties, zoals eindexamencijfers.’

De Hoop geeft zelf al aan dat de ‘precieze invloed van artikel 23 op kansgelijkheid moeilijk te duiden is’. Toch zoekt hij precies dáár naar oplossingen voor het segregatievraagstuk. Begrijpelijk, als hij aannemelijk zou maken dat dit kansrijk is. Dat doet hij echter niet en naar ons idee heeft hij daarin ook geen gelijk:

- Op woonsegregatie heeft onderwijsbeleid weinig invloed.
- De Onderwijsinspectie (Staat van het Onderwijs 2018) stelt dat ‘algemeen bijzondere scholen relatief veel bijdrage aan segregatie langs sociaaleconomische lijnen.’ In de Staat van het Onderwijs 2019 wijst de inspectie naar bepaalde profiel- en conceptscholen. Dit zijn doorgaans scholen met een open toelatingsbeleid. Een in de Grondwet opgenomen acceptatieplicht maakt hier dus niet het verschil.
- ‘Klein-religieuze scholen’ (waarvan enkele een gesloten toelatingsbeleid hanteren) zouden volgens de Onderwijsinspectie een relatief grote rol spelen in het tot stand komen van etnische segregatie. De Onderwijsraad (zie citaat hierboven) signaleert echter dat etnische segmentering afneemt => het vermeende effect van een acceptatieplicht als middel tegen segregatie zal daardoor nog kleiner worden.
- Uit het grondige onderzoek door [Oberon](#) (2020) naar toelatingsbeleid blijkt evenmin dat denominatief toelatingsbeleid hoge drempels opwerpt en verantwoordelijk kan worden gehouden voor vele afwijzingen.

Zoals al aangehaald, zijn er dus geen aanwijzingen dat de mogelijkheid tot het voeren van een gesloten toelatingsbeleid ongewenste segregatie bevordert. Sterker nog, onze scholen zouden graag ook etnische kinderen opnemen, omdat we graag zouden willen dat etnische ouders onze grondslag konden ondertekenen en daarmee volledig achter de identiteit van onze scholen zouden kunnen staan. In onze school in Terneuzen is dat voor een enkel migrantengezin wel het geval.

Bovendien staan onze scholen nauwelijks in de stedelijke omgeving waar de ongewenste segregatie vooral aan de orde is.

Een wijziging van artikel 23 van de Grondwet door een acceptatieplicht in te voeren voor bijzondere scholen zal dus geen zoden aan de dijk zetten ten gunste van kansarme kinderen. Voor de aannahme dat dit wél zo zou zijn, levert de initiatiefnemer geen enkel bewijs aan.

In de Memorie van Toelichting wordt ook het argument benoemd dat scholen voor bijzonder onderwijs hun denominatief toelatingsbeleid¹ gebruiken als gelegenheidsargument om leerlingen die extra zorg nodig hebben te weigeren’ (pag. 4). Als dat gebeurt, dan vinden wij dat volstrekt verwerpelijk. Dat dit in de praktijk voorkomt, wordt in de MvT (of elders) echter niet onderbouwd

¹ Bedoeld is de mogelijkheid om, met inachtneming van de Algemene Wet Gelijke Behandeling, om denominatieve redenen leerlingen te weigeren.

en is binnen onze scholen en binnen ons samenwerkingsverband Passend Onderwijs Berséba ook absoluut niet het geval. Juist deze leerlingen zijn, mits ouders de grondslag onderschrijven, welkom! Dat zou zich immers ook niet verdragen met de verantwoordelijkheid tegenover ouders die de identiteit van de school delen. De zorgstructuur die binnen ons type onderwijs functioneert, is er daarentegen juist op gericht alle leerlingen een plaats te bieden. De [homepage](#) van het Berséba opent dan ook met: 'Elk kind zijn talent; elk kind zijn onderwijs'. Onze organisaties hechten er aan om er op te wijzen dat ook dat de realiteit is, de praktijk in 'ons' onderwijsveld. Vanuit deze principes en vanuit deze opdracht wordt er gewerkt, onder de vigeur van het huidige artikel 23 van de Grondwet.

Waar in het onderwijsveld onverhoopt tóch sprake is van het op oneigenlijke gronden weigeren van leerlingen – bijv. van kinderen met extra zorgbehoefte – dan is het van belang dit met specifiek beleid tegen te gaan. Op geen enkele wijze echter rechtvaardigt dit eventuele risico dat de gehele mogelijkheid van een denominatief toelatingsbeleid om die reden wordt afgeschaft.

Als oorzaak voor segregatie noemt de Memorie van Toelichting ook dat scholen zich steeds sterker profileren. Wij vragen ons af hoe de invoering van een acceptatieplicht deze tendens zal ombuigen. Zo'n plicht verhindert slechts die vorm van profilering die gepaard gaat met het weigeren van leerlingen om denominatieve gronden.

Het zijn immers de ouders die voor een school kiezen. Problemen ontstaan er ten diepste dus pas als hun kinderen vervolgens als leerling door de betreffende school worden geweigerd. En daarvan is onzes inziens dus niet of nauwelijks sprake.

De Hoop wijst in de MvT ook op een ander knelpunt: De onderwijsvrijheid maakt het voor sociale groepen mogelijk elkaar op school op te zoeken. Een 'keerzijde' noemt hij dat. Zolang die groepen daar vrijwillig voor kiezen, staan wij daar juist positief tegenover. Opgroeien in een eenduidige pedagogische gemeenschap, tussen gelijkgestemden, draagt namelijk bij aan een veilig schoolklimaat voor kinderen (zie ook punt a). Bijv. op een reformatorische school, maar net zo goed op bijv. een Montessorischool.

Pas als van vrijwilligheid geen sprake is, of als er geen keuzevrijheid is, zou wetgeving eventueel in beeld kunnen komen.

Hierboven hebben we al aangegeven dat denominatieve weigeringsgronden niet de reden voor de grote verschillen kunnen zijn. Aannemelijker is dat ouders kiezen voor een school die, ondanks de minder gunstige uitstroompercentages, beter aansluit bij het milieu waarin zij hun kinderen wil laten opgroeien. Met de voorgestelde wetswijziging doorbreek je dat soort keuzes beslist niet en is de keuze in het wetsvoorstel meer een ideologische dan een praktische oplossing.

Kortom: een acceptatieplicht biedt geen oplossing voor kansenongelijkheid of segregatie.

De waarde van denominatief toelatingsbeleid

In deze paragraaf gaan we specifiek in op de vraag waarom het voor onze scholen van groot belang is om een toelatingsbeleid te kunnen voeren waarbij in beginsel die kinderen worden toegelaten waarvan de ouders de grondslag onderschrijven.

Allereerst omdat deze schoolbesturen en ouders het van belang achten dat de school een gemeenschap vormt rond de gedeelde identiteit, vanuit de Bijbelse visie op opvoeding, mens en maatschappij. Het maakt het mogelijk om het onderwijs nauw bij de thuisopvoeding qua geloofsonderricht, en qua waarden en normen te laten aansluiten. Zo kan de school een

'waardengemeenschap' zijn rond de Bijbelse waarden en normen, waarbinnen de kinderen op hoop van zegen worden gevormd vanuit een éénduidige levensvisie. Dat kan hen helpen om in de maatschappij te staan, juist met een positieve bijdrage vanuit hun levensbeginsel. Natuurlijk moeten en zullen kinderen in onze open samenleving ook veelvuldig met andersdenkenden in aanraking komen – en dient de school hen daarop goed voor te bereiden. Dit voorbereiden dient in een veilige setting te gebeuren van waarde(n)volle duiding.

Als er in de klas ook kinderen zijn die thuis andere opvattingen meekrijgen, is een éénduidige vorming veel lastiger. Hierbij gaat het er volstrekt niet om dat de kinderen worden 'afgeschermd' van de samenleving, en van kinderen en mensen met andere opvattingen of leefstijlen. Juist omdat zij in allerlei andere verbanden wel hiermee in aanraking komen, is van belang om hen als kind vanuit huis en school een éénduidige vorming mee te geven zodat zij later zelf beargumenteerde keuzes kunnen maken.

De tweede hoofdreden voor het belang van denominatief toelatingsbeleid is gelegen in het ook op langere termijn kunnen vormgeven van de identiteit. Bij een grotere diversiteit onder ouders en leerlingen kan die identiteit immers gemakkelijk vervagen. Dit ook met het oog op de wettelijke medezeggenschapsinvloed die ouders hebben, zeker ook op aspecten als grondslagbeleid, benoemingsbeleid en bestuurdersbenoeming.

Het vasthouden en bevorderen van de eenheid qua waarden en normen, tussen 'thuis', 'kerk' en 'school', dient ook het belang van het kind dat zeker op de jonge leeftijd nog heel sterk gediend is met éénduidige vorming. Maar ook dient het uiteindelijk onze samenleving, omdat blijkt dat scholen die fungeren als waardengemeenschap vaak succesvoller zijn in het voor de langere termijn vormen van leerlingen tot gemotiveerde en betrokken burgers (Charles Glenn). Kinderen die sterke waarden bijgebracht hebben gekregen worden later (gemiddeld genomen) ook stabielere burgers in een maatschappij waarin waarden steeds meer fluide worden. Het geeft hen meer houvast in het leven. Juist het christelijk onderwijs leidt op tot verantwoorde burgers vanuit de vaste Bijbelse waarden.

Pluriformiteit en maatschappelijke verantwoordelijkheid

Het hoort bij de pluriformiteit die het onderwijsstelsel weerspiegelt dat er ook ruimte is voor deze scholen, en voor de ouders voor wie dit identiteitsbeleid van belang is. Juist deze pluriformiteit draagt bij aan een samenleving in het besef dat een ieder ook verantwoordelijkheid draagt voor de gemeenschap en daarmee de maatschappij. Dit doet dus geen afbreuk aan het nemen van de maatschappelijke verantwoordelijkheid door deze scholen.

Tot slot: momenteel is al wettelijk geregeld dat een school met een denominatief toelatingsbeleid wel verplicht is om kinderen toe te laten als er in de nabijheid geen openbaar onderwijs is (zie Wpo art. 58). Dit artikel regelt bovendien dat deze leerlingen dan niet verplicht mogen worden mede deel te nemen aan het godsdienstonderwijs. Hiermee wordt dus al bewerkstelligd dat een denominatief toelatingsbeleid niet kan leiden tot beperking van de toegankelijkheid van goed onderwijs voor alle kinderen.

Ad c) Gelijke kansen

Wat de initiatiefnemer betreft, zou Nederland er naar moeten streven met het publiek bekostigde onderwijs maximaal kansen te bieden aan alle kinderen.

Scholen dragen een grote verantwoordelijkheid om elk kind zoveel mogelijk een eerlijke kans te geven zijn of haar talenten te vinden en te benutten. De staat stelt kaders en schept de voorwaarden. Vanuit de samenleving worden (naast de openbare) bijzondere scholen opgericht om het onderwijs naar godsdienstige en levensbeschouwelijke uitgangspunten in te richten. De staat maakt immers geen keuze voor wat betreft deze levensbeschouwelijke uitgangspunten. Dat is aan de scholen en de ouders.

Dit zijn de grondlijnen van artikel 23. In feite lag ook hier in 1917 mede het uitgangspunt van 'gelijke kansen' aan ten grondslag: gezinnen vanuit elke denominatie moesten gelijke kansen hebben op bekostigd onderwijs conform hun levensbeschouwing.

Er ligt dus een grote verantwoordelijkheid bij scholen en daarom zien we het als scholen ook als positief dat er zoveel maatschappelijke aandacht is voor scholen, en voor de vraag hoe zij deze verantwoordelijkheid nemen en of daar verbeterpunten zijn. Ook dit wetsvoorstel is een uiting van deze betrokkenheid en dat is positief. Dit maatschappelijk debat helpt scholen om scherp te blijven op hun verantwoordelijkheden naar het kind, de ouders en de samenleving. En het stimuleert de overheid om de scholen voortdurend in staat te stellen die verantwoordelijkheden waar te maken. Daarvoor zijn grote bedragen aan gemeenschapsgeld nodig, die de verantwoordelijkheid van de scholen onderstrepen.

Kinderen gelijkwaardig

Het ideaal van de initiatiefnemer "dat het niet mag uitmaken waar je vandaan komt voor wie je later wordt" is ook een van onze idealen. Voor God is ieder mens in die zin gelijk dat je afkomst niet bepalend is voor je levensloop. Alle mensen worden opgeroepen om Hem en de naaste te dienen. Zo willen onze scholen in navolging van Hem ook handelen. Die grondhouding van principiële gelijkwaardigheid willen we aanhouden bij de beslissingen over toelating, beoordeling, ondersteuning en verwijzingen voor de kinderen, maar ook bijbrengen bij de kinderen zelf.

Juist kansarme kinderen, de gezinnen waar niet alles vanzelf gaat, waar men tegen sociale hobbels aanloopt, vereisen van de scholen dat we deze kinderen waar mogelijk verder helpen zoveel als zij dat nodig hebben. Dat we hen een springplank bieden en springvaardigheden oefenen. Je ziet in de praktijk van alledag dat deze extra aandacht – op alle niveaus binnen de school – gegeven wordt.

In dat licht vragen de herhaaldelijke signalen over kansenongelijkheid zeker om aandacht. Van belang is daarbij uiteraard om specifiek in beeld te hebben om welke factoren het gaat: wat zijn de factoren waarvan we niet willen dat deze van invloed zijn op hun latere kansen? Louter een ideaal van kansengelijkheid, los van context, is nietszeggend en kan zelfs een ongewenst gelijkschakelend effect hebben. Immers, sommige kinderen ontwikkelen vooral kansen in de agrarische wereld, andere kinderen op cultureel of creatief terrein, andere kinderen in de onderwijswereld. Die verscheidenheid is juist belangrijk en nodig voor een diverse maatschappij.

Concrete belemmeringen

Waar gaat het in de huidige maatschappelijke en onderwijskundige constellatie dan wel om, bij de zorgen om kansengelijkheid?

We willen dat het welvaartsniveau van de ouders, hun opleidingsniveau en de eventuele migratie-herkomst van ouders zo min mogelijk van invloed laten zijn op de studie- en werkkansen van het kind.

Kinderen met een kwetsbaarheid voor persoonlijke problematiek, voor verslavingen of criminaliteit willen we tegelijkertijd zoveel mogelijk beschermen (hoewel het onderwijs hierin maar een heel beperkte rol kan spelen).

Oplossingsrichtingen

Het is allereerst van belang dat scholen zich bewust zijn van deze 'kansenrisico's', en ook dat de overheid beziet waar er extra faciliteiten zinvol zijn. Signalen dat scholen het probleem niet zien, of onwillig zijn, zijn er overigens niet, voor zover ons bekend. Dit lijkt dan ook op zichzelf nog geen reden voor wetswijzigingen of zelfs Grondwetswijzigingen als de onderhavige.

Welke kansrijke oplossingen zijn er dan wel om kansengelijkheid effectief te bevorderen:

- * Meer differentiatie (zie: Onderwijsraad, 2021)*
- * Scholen met een 'zwakkere' populatie meer middelen geven, zorgen dat daar extra (gekwalificeerde) leraren kunnen zijn, en ook samenwerking en practices-uitwisseling te stimuleren tussen scholen.*
- * Opwaardering en versterking van het leraarschap + zorgen voor betere randvoorwaarden voor leerkrachten, zoals: kleinere klassen, meer salaris, minder werkdruk, meer tijd.*
- * Lerarentekort oplossen.*

Aanbevelingen SER:

- * Investeer in hogere kwalificaties van leraren en schoolleiders, een professionele onderwijsorganisatie en goed werkgeverschap.*
- * Maak gebruik van passende ondersteuning voor alle leerlingen.*

Gelijke kansen en onderwijsvrijheid

Het wetsvoorstel roept vooral de vraag op, welke rol de onderwijsvrijheid en artikel 23 van de Grondwet bij het thema van kansengelijkheid moeten spelen.

Het positieve van de onderwijsvrijheid is dat scholen hierbij maximaal gestimuleerd worden om ook zelf na te denken over hun cruciale rol en verantwoordelijkheid, en hoe zij vanuit hun filosofie denken dat kansengelijkheid bevorderd kan worden. Dit is van belang omdat, zoals ook Prof. Zoontjens benoemt, het bevorderen van kansengelijkheid in het onderwijs vooral staat of valt met het pedagogisch optreden van de leraar bij elk kind. Dat veronderstelt ruimte voor pedagogische professionaliteit.²

Onze scholen zijn over het algemeen heel gemêleerd wat betreft welvaartsniveau en ook wat betreft opleidingsniveau van de ouders – de twee meest genoemde factoren die tot ongewenste verschillen leiden. Selectie op basis van deze criteria vindt er niet plaats. Onderschrijving van de grondslag is namelijk niet afhankelijk van het (welvaarts)niveau van de ouders.

Gelijke kansen krijgen aandacht door de kinderen vanuit christelijke uitgangspunten voor te houden wat er echt telt in het leven, hoezeer elk mens gelijkwaardig is voor God, hen te stimuleren vanuit hun eigen interesses en talenten een passend perspectief te zoeken, qua niveau aan te sluiten bij de mogelijkheden van het kind.

Daarnaast is absolute gelijkheid iets dat nooit bereikt zal en kan worden. Het is niet meer dan logisch dat we kinderen begeleiden en adviseren rekening houdend met sociale en maatschappelijk context. We proberen elk kind optimaal onderwijs te bieden, wetend dat elk kind in zijn eigen

² Paul Zoontjens, 'Kansengelijkheid en vrijheid van onderwijs', in: Chris Hermans (red.), *Vrijheid voor onderwijs*, Eindhoven 2021, p. 101-118, p. 112.

'systeem' zit. Dit systeem kan helpend of niet helpend zijn. Maar je helpt een kind niet door net te doen of deze verschillen er niet zijn. Dat kan een kind alleen maar ongelukkig maken door teveel druk op het leer- of ontwikkelproces. Daar waar mogelijk en daar waar het binnen de verantwoordelijkheden van de school past, proberen we natuurlijk wel een niet helpend systeem aan te passen.

Ad d) Een burgerschapsopdracht

Het onderwijs moet bijdragen aan gelijke kansen, persoonlijkheidsvorming en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, betoogt De Hoop. Scholen die onverdraagzaamheid of antidemocratische opvattingen uitdragen, verdienen naar mening van de initiatiefnemer niet langer bescherming van artikel 23. Hij wil daarom de burgerschapsopdracht die het onderwijs in maatschappelijke en politieke debatten al heeft, in de Grondwet expliciteren.

De Hoop stelt dat artikel 23 'niet als verweer tegen kansengelijkheid' mag worden misbruikt. Wijziging van de Grondwet op dit punt is overbodig, aangezien de Staten-Generaal onlangs de nieuwe burgerschapswet heeft aangenomen, die de burgerschapsopdracht van scholen verduidelijkt. In de memorie van dat wetsvoorstel is een zorgvuldige balans gezocht tussen de verschillende grondrechten die daarbij in het geding zijn, waaronder artikel 1 en artikel 23. Als de spanning tussen deze twee grondwetsartikelen wordt weggehaald, wordt het onderwijs een eenheidsworst en zou er een soort 'staatsleer' kunnen ontstaan. De ideologische kaders worden dan bepaald door de staat en niet meer door de ouders.

Daarnaast wordt gewerkt aan uitbreiding van het bestuurlijk instrumentarium, waardoor de minister van Onderwijs beter kan ingrijpen als sprake is van strijdigheid met de Grondwet. Deze lagere wetgeving maken een wijziging van de Grondwet op dit punt overbodig – die voegt niets toe.

De memorie van toelichting roept bij ons overigens wel vragen op in hoeverre er ruimte is voor minderheidsopvattingen die afwijken van het mainstreamgedachtegoed. We maken ons daar zelfs grote zorgen over.

Wij bleven ook haken bij de zinsnede dat de vrijheid van onderwijs niet mag worden misbruikt voor 'indoctrinatie met overtuigingen die haaks staan op de democratische rechtsstaat en de gelijkheid van eenieder'. Zijn er dan scholen die dat doen? Wat wordt daar nu precies mee bedoeld? Als er scholen zijn die een rechtsstaatondermijnende, of respect-verwerpende boodschap brengen, dan is gerechtvaardigd dat hiertegen zorgvuldig wordt opgetreden. Maar als die scholen niet of nauwelijks aanwijsbaar aanwezig zijn, scheidt het onwenselijke onzekerheid om tegen "indoctrinatie" in deze MvT van leer te trekken. Immers, ook in de huidige tijd waarin we veel waarde hechten aan sociale cohesie en een zeker waardenfundament in onze rechtsstaat, kunnen we de pluriformiteit in de samenleving niet negeren, of levensbeschouwingen met morele minderheidsstandpunten buiten de orde verklaren. Een democratie is juist bedoeld om ook minderheidsstandpunten te beschermen.

Wij wijzen er in dit verband op dat de Grondwet voorziet in de mogelijkheid die te wijzigen. Daarin zijn geen onveranderlijke bepalingen, dus in principe mag ieder onderdeel ter discussie worden gesteld. Onze democratische rechtstaat voorziet daarmee bewust in veel ruimte voor afwijkende of zich evoluerende opvattingen.

Conclusie:

1. *Bereiken wij met de beoogde grondwetswijziging inderdaad dat ons onderwijs meer gaat bijdragen aan gelijke kansen in het onderwijs?*

De PvdA hecht sterk aan kansengelijkheid omdat kansengelijkheid afbreuk doet aan 'ons ideaal van een samenleving waar ieder kind het mooiste van zijn of haar leven kan maken.'

Daarmee wordt meer geredeneerd vanuit de ideologie die de PvdA nastreeft. Uit de MvT lijkt vooral een praktisch probleem te moeten worden opgelost. Dat dit niet het geval is, is hierboven genoegzaam uitgelegd. Daarmee blijft over dat kansengelijkheid het belangrijkste lijkt te zijn.

Heeft het onderwijs inderdaad de – volgens de PO-Raad - 'dure plicht' om alle kinderen gelijke kansen te bieden? Wij zien dat toch echt anders:

*De reformatorische school weet zich 'door God geroepen om kinderen op te voeden in het vrezende van de Heere', aldus drs. A. Visser in *De school als leer- en leefgemeenschap* (2000). Het onderwijs beoogt allereerst 'dat zij Hem door de bekering van het hart leren liefhebben en diens gevolge hun leven geheel aan God leren toewijden.' De onderwijsinhoud van de reformatorische school 'bestaat dan ook in eerste instantie uit het vertellen van Gods grote daden, namelijk dat God zondaars tot Zich wil roepen en hen wil bekeren.'*

We begrijpen wel dat als mensen (inmiddels de grote meerderheid van Nederland) niet meer in God of een Hogere Macht geloven, er weinig anders overblijft dan het platte 'kansengelijkheid'.

Het lijkt er echter op dat andere (in onze ogen hogere) doelen van het onderwijs niet meer ter zake doen. Erkenning van de levensbeschouwelijke pluriformiteit, en respect voor de levensbeschouwingen van burgers, brengt mee dat ook in het onderwijs deze pluriformiteit bescherming verdient. Daarvoor is er de richtingsvrijheid in het onderwijs. Het aanbod aan bijzondere scholen met op allerlei wijzen gedefinieerde identiteit, weerspiegelt de maatschappelijke en ouderlijke behoefte aan deze scholen. Daarbij is van belang om te bedenken dat onderwijs altijd een bepaald levensbeschouwelijk uitgangspunt heeft. Je visie op 'het goede leven' bepaalt waarvoor je de kinderen stimuleert en hoe je ze vormt, welke waarden je wilt overdragen, waarom je naastenliefde en respect belangrijk vindt – kortom: het bepaalt je visie op goed onderwijs. De reformatorische scholen zijn een onderdeel van het brede onderwijspalet in Nederland, en nemen daarin een voor de betrokken ouders noodzakelijke plaats in, omdat zij het wezenlijk vinden dat de vorming op school in lijn is met de opvoeding. Dat geldt dus ook waar zij als onderdeel van hun identiteitsbeleid een gesloten toelatingsbeleid hanteren.³

Dit brede levensbeschouwelijke scholenpalet is er sinds 1848. Scholen kunnen door burgerlijk initiatief in stand worden gehouden. Ook om daarmee de organisatievrijheid voor religies te honoreren. Als onderdeel van de civil society zijn scholen dus geen verlengstuk van de staat, maar hebben een eigen verantwoordelijkheid om waarden en normen uit te dragen. Met een verantwoordelijkheid naar heel de samenleving (in burgerschapsvorming), maar vooral ook aan de ouders.

Concluderend:

³ Zie ook, Hansko Broeksteeg, 'Toelatingsbeleid in het bijzonder onderwijs', in: Chris Hermans (red.), *Vrijheid voor onderwijs*, Eindhoven 2021, p. 119-135.

Een acceptatieplicht zoals De Hoop die wil vastleggen in de Grondwet helpt niet om de algemene toegankelijkheid substantieel te verbeteren en daardoor kansengelijkheid te bevorderen. Van het tegenovergestelde weet de initiatiefnemer ons in elk geval niet te overtuigen.

Zou een acceptatieplicht dan kunnen helpen om sociale cohesie te bevorderen of “indoctrinatie” van leerlingen in ‘bubbelscholen’ te voorkomen?

Wij herkennen het pleidooi om van elke school een open school te maken, die algemeen toegankelijk is voor leerlingen met uiteenlopende achtergronden. Het idee is dan dat actieve pluriformiteit vanaf de peuterspeelzaal leerlingen optimaal voorbereidt voor participatie in een pluriforme samenleving. Zo leren ze immers al jong omgaan met verschillen.

Wij geloven daar absoluut niet in. Sterker nog, wetenschappelijk onderzoek wijst het tegendeel uit (zie bijv. het werk van Charles Glenn). Sociale cohesie is er juist bij gebaat als kinderen in het funderend onderwijs opgroeien in een schoolsituatie die qua waarden en normen nauw aansluit bij thuis en andere verbanden (zoals de kerk); uiteraard moeten ze dan op school wel kennis van en belangstelling en respect voor anderen meekrijgen en leren wat er in de wereld te koop is en hoe ze met andersdenkenden kunnen samenleven en – werken. Als kinderen een groot verschil ervaren tussen hun opvoeding thuis en het onderwijs op school, worden ze niet geworteld in hun overtuigingen. Gevolg zou kunnen zijn dat ze zich gaan afzetten óf tegen school en in het verlengde daarvan de maatschappij óf tegen de opvoeding thuis, wat beide ontwrichtend werkt op sociale verbanden.

In het verkeer geldt de regel: bij twijfel niet inhalen.

In dit geval – waarin zelfs geen sprake is van twijfel – is de voorgestelde manoeuvre (de introductie van een acceptatielicht) hoogst onverstandig.

Een ander spreekwoord zegt dat vele wegen naar Rome leiden. Onze voorkeur gaat daarom uit naar veiligere en betere routes op weg naar meer gelijkwaardigheid en betere toegankelijkheid van ons onderwijsbestel.

2. Hoe kunnen we de toegang voor alle kinderen tot ons onderwijsbestel het best organiseren?

Volgens ons moet de wetgever oppassen om teveel te vertrouwen op een papieren werkelijkheid, waarbij allerlei zaken tot in de Grondwet toe wettelijk geregeld zijn, maar waarbij in de praktijk blijkt dat echte kansengelijkheid niet te regelen is. Verschillen zullen er blijven, ook bij volstrekt gelijke uitgangspunten. Onze uitgangspunten zijn: Leer daarmee leven.

Natuurlijk doen we in het onderwijs elke dag ons best om alle kinderen zo optimaal mogelijk uit te dagen om de talenten die ze hebben te ontwikkelen en om ze uit te dagen om de dingen die ze lastig vinden toch te doen. Mar daarbij beseffen we dat de wereld om ons heen maar beperkt maakbaar is. Wat ons betreft heeft ook de corona-crisis ons die les weer geleerd!

Daarnaast is het voor ons de vraag of recht op onderwijs hetzelfde moet zijn als recht op toegang tot elke school. Behelst het recht op onderwijs - dat wij dus wettelijk niet kennen - het recht om op elke school te worden toegelaten, of gaat het om toegang tot het onderwijsbestel als zodanig (op welke school dan ook, als je maar ergens terecht kunt?)

Als de indiener schrijft: ‘We zien kinderen die thuiszitten en op geen enkele school

worden toegelaten', dan vragen wij ons af: hoe kan dat zo zijn met het huidige arsenaal aan wettelijke mogelijkheden? En: denkt de indiener nu werkelijk met het invoeren van een acceptatieplicht in de grondwet de onderhavige problematiek op te lossen?

Er worden nu al veel pogingen ondernomen om thuiszitters naar school te krijgen – met beperkte resultaten. De inzet is er dus al. Veelal is de problematiek echter zeer zwaar, vaak in de psychische hoek. Daar is veel overtuigingskracht, bijstand vanuit de GGZ en zelfs wellicht doorzettingsmacht bij instanties zoals Jeugdzorg voor nodig. De problematiek van de thuiszitters is vaak niet te wijten aan het feit dat de school de kinderen niet wil opnemen, is onze overtuiging.

Wellicht is het goed om het beeld van de indiener van het wetsvoorstel wat recht te zetten vanuit onze acht bijzondere scholen met gesloten toelatingsbeleid:

- *We weigeren in de praktijk vrijwel geen leerlingen. In de afgelopen 10 jaren heb ik meegemaakt dat 2 migrantengezinnen uiteindelijk niet voor onze scholen kozen, omdat ze de regels op school niet konden verenigen met die in hun gezin. Autochtone gezinnen kloppen eigenlijk nooit bij ons aan, omdat ze weten hoe de lijnen lopen in het dorp of de stad qua identiteit van onze scholen.*
- *We weigeren absoluut geen leerlingen op oneigenlijke gronden: dat gaat namelijk juist lijnrecht in tegen onze op de Bijbel gefundeerde waarden en overtuigingen.*

Het gesloten toelatingsbeleid zoals dat functioneert op de scholen in onze achterban, dient niet om leerlingen met extra zorg- of ondersteuningsbehoefte te kunnen weigeren. Integendeel.

Overigens geldt ook dat op onze scholen nooit leerlingen worden of zullen worden geweigerd op basis van hun geslacht en/of hun seksuele geaardheid. Dus ook om het voorkomen van deze vorm van afwijzing van leerlingen is het invoeren van een acceptatieplicht overbodig.

Met vriendelijke groet,

Ir. B.W. (Jan-Willem) de Leeuw
Bestuurder